

Fizik 101-Fizik I

2008-2009 /I

Statik Denge ve Esneklik

Nurdan Demirci Sankır

Ofis: 364, Tel: 2924331

İçerik

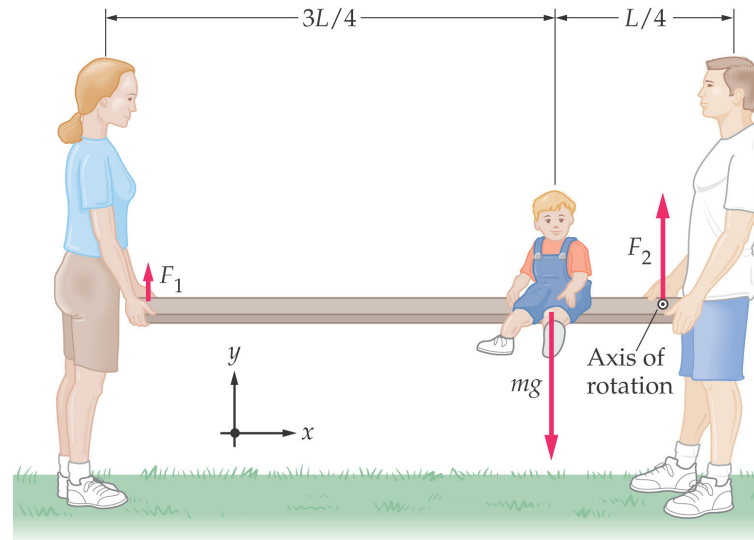
- Denge Şartları
- Ağırlık Merkezi
- Statik Dengedeki Katı Cisimlere Örnekler
- Katıların Esneklik Özellikleri

Statik Denge

Denge $\Rightarrow$ 1) Durgun Cisim
2) Kütle merkezinin
sabit hızla hareket
etmesi

Denge Şartları

Bir parçacığın dengede olabilmesi için, parçacığa etki eden net kuvvetin sıfır olması gerekir.

Bir cismin denge şartı;

- 1) Dış kuvvetlerin bileşkesi sıfır olmalıdır**
- 2) Herhangi bir dönme eksenine göre dış torkların bileşkesi sıfır olmalıdır.**

“Statik Denge” halinde cisim durgun haldedir. Yani çizgisel ve açısal hıza sahip değildir!

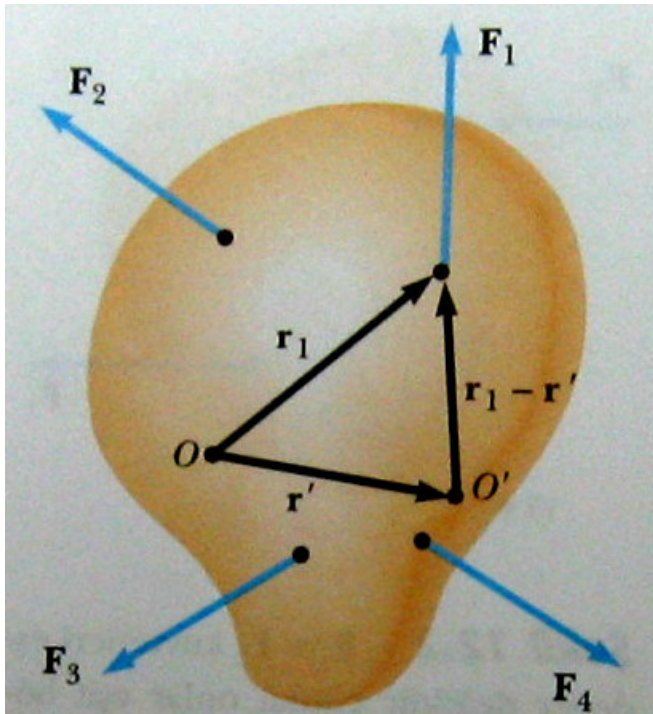

Denge Şartları

$$\sum F_x = 0$$

$$\sum F_y = 0$$

$$\sum \tau_z = 0$$

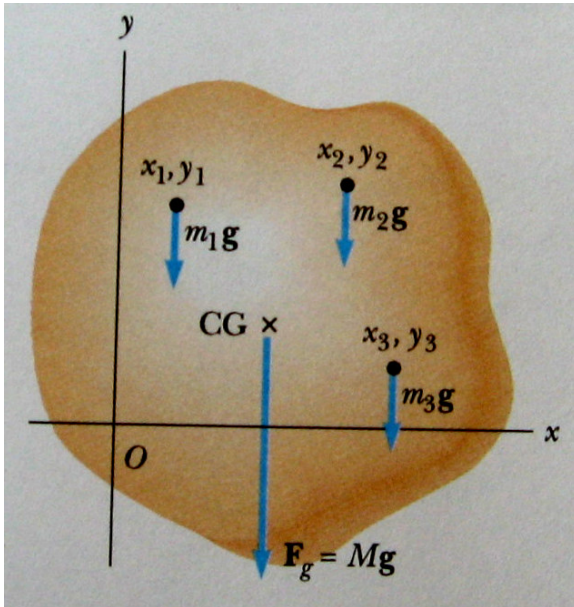
Bir cisim ötelenme dengesine sahipse ve bir noktaya göre net tork da sıfırsa, o zaman, net tork herhangi bir noktaya göre sıfır olmak zorundadır

Ağırlık Merkezi

Eşit büyüklükte aynı doğrultuda, fakat zıt yönlü iki kuvvet , bir cisim üzerindeki aynı noktaya etki ederse denge oluşur.

İki kuvvet aynı etki doğrultusunda etki etmeyecek şekilde kuvvetlerden birinin uygulama noktası kaydırılırsa, bir kuvvet çifti oluşur ve cisim açısal ivme kazanır.

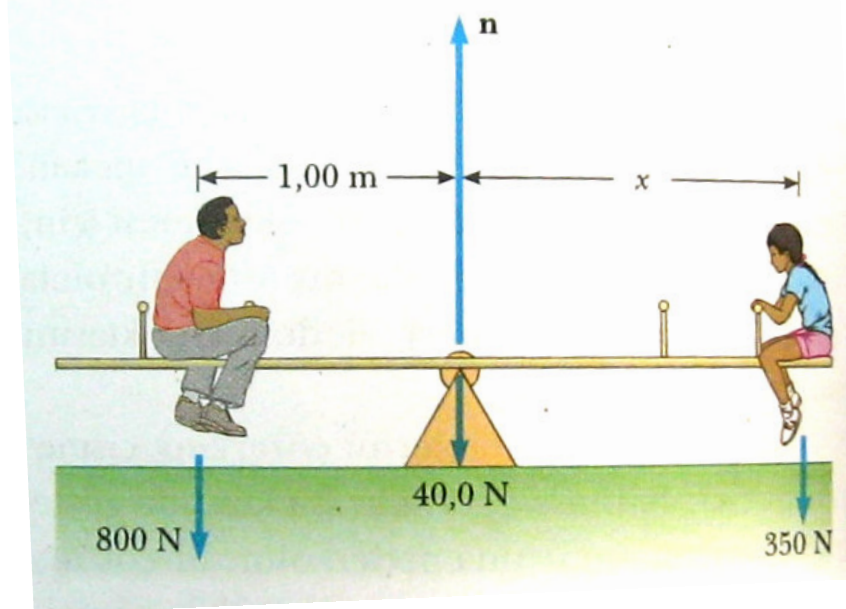
Katı bir cismin değişik kütle elemanları üzerine etki eden değişik çekim kuvvetlerinin tümü, cismin “ağırlık merkezine” etki eden tek bir çekim kuvvetine eşdeğerdir.

$$x_{CG} = \frac{m_1 x_1 + m_2 x_2 + \dots + m_n x_n}{m_1 + m_2 + \dots + m_n}$$

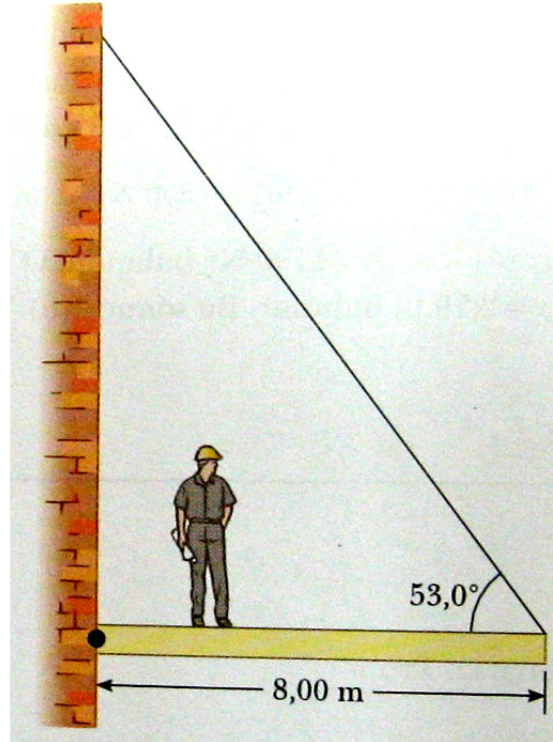
Örnek

40 N ağırlığındaki düzgün bir kalas şekilde gösterildiği gibi ağırlıkları sırayla 800 N ve 350 N olan baba ve kızı taşımaktadır. Destek kalasın ağırlık merkezinin altında ise ve 800 N ağırlığındaki baba merkezden 1 m uzakta ise a) destek tarafından kalasa uygulanan yukarıya doğru n kuvvetini bulunuz, b) Sistemin dengede olabilmesi için, 350 N ağırlığındaki çocuğun nereye oturması gerektiğini bulunuz, c) başka bir eksen için b'yi tekrarlayınız.

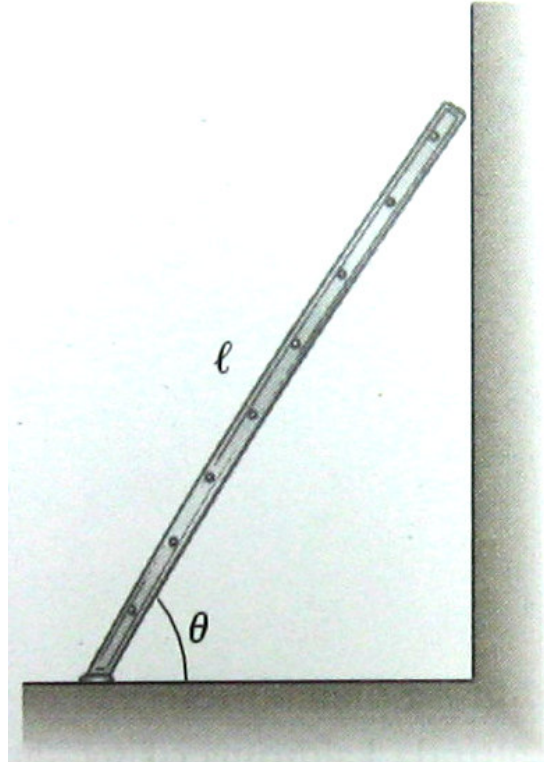
Örnek

8m uzunluğunda ve 200 N ağırlığında düzgün bir kalas yatay duracak şekilde ve kolayca dönebileceği bir mil aracılığıyla duvara tutturulmuştur. Kalasın öteki ucu, yatay doğrultuyla 53° lik açı yapan bir kabloyla duvara bağlıdır. 600 N ağırlığındaki bir adam kalasın üzerinde duvardan 2 m uzakta ayakta durursa, halattaki gerilmeyi ve duvar tarafından kalasa uygulanan kuvveti bulunuz.

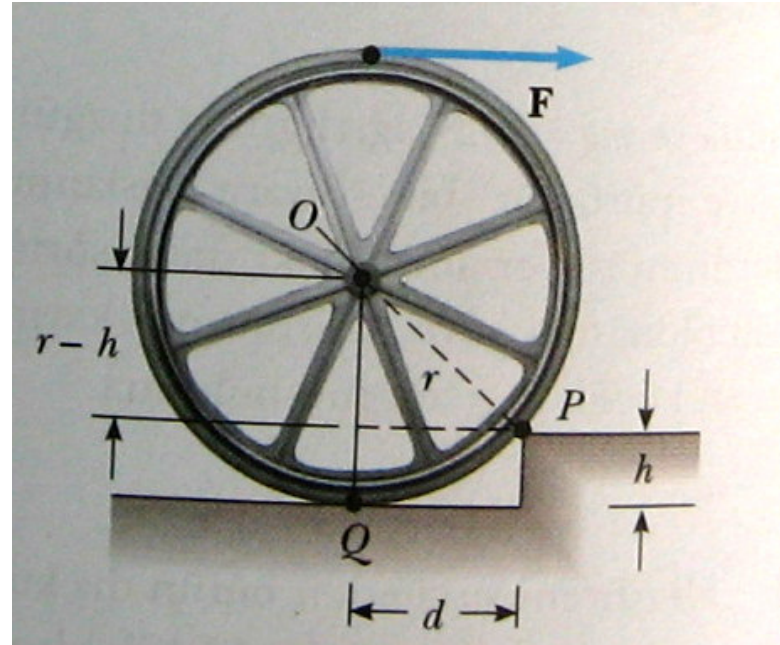
Örnek

l uzunluğunda ve $mg= 50\text{N}$ ağırlığında düzgün bir merdiven, düşey ve pürüzsüz bir duvara yaslanmıştır. Merdiven ve yer arasındaki statik sürtünme katsayısı $\mu=0,40$ olduğuna göre, merdivenin kaymadan durabilmesi için en küçük $\theta_{\min}$ açısını bulunuz.

Örnek

Şekilde görüldüğü gibi tekerlekli sandalyenin büyük tekerini kaldırıma çıkabilmek için uygulanması gereken F kuvvetinin büyüklüğünü bulunuz. Kaldırıma değen bu tekerin yarıçapı r ve kaldırımın yüksekliği h 'dir.

Katıların Esneklik Özellikleri

Bir cisim üzerine dış kuvvet etki etmesi halinde, cismin şeklinin veya büyüklüğünün bozulması değişmesi mümkündür.

Bazı bozulmalar esnek karakterlidir ve denge şartlarını etkilemez

Esnek: Bozucu kuvvet ortadan kalktığında cisim ilk şekline geri döner.

Katıların Esneklik Özellikleri

Katıların bozulması zor ve zorlanma kavramlarından yararlanarak açıklanır.

Zor: Cisim üzerine birim kesit başına etki eden kuvvettir.

Zorlanma: Bozulma derecesinin bir ölçütüdür.

$$\text{Esneklik Modülü} = \frac{\text{Zor}}{\text{Zorlanma}}$$

Katıların Esneklik Özellikleri

Bozulmanın üç değişik şeklini göz önüne alacağız;

- 1) Katının, uzunluğundaki bir değişime karşı gösterdiği direncin bir ölçüsü olan “**Young sabiti**” (**Young modülü**)
- 2) Katının, atomik düzlemlerinin birbirini üzerinde kayması şeklinde ortaya çıkan harekete karşı gösterdiği direncin bir ölçüsü olan “**kesme sabiti**” (**makaslama modülü**)
- 3) Katıların veya sıvıların, hacimlerinde meydana gelecek değişime karşı gösterdikleri direncin bir ölçüsü olan **hacim** (**bulk**) modülü.

Young Modülü

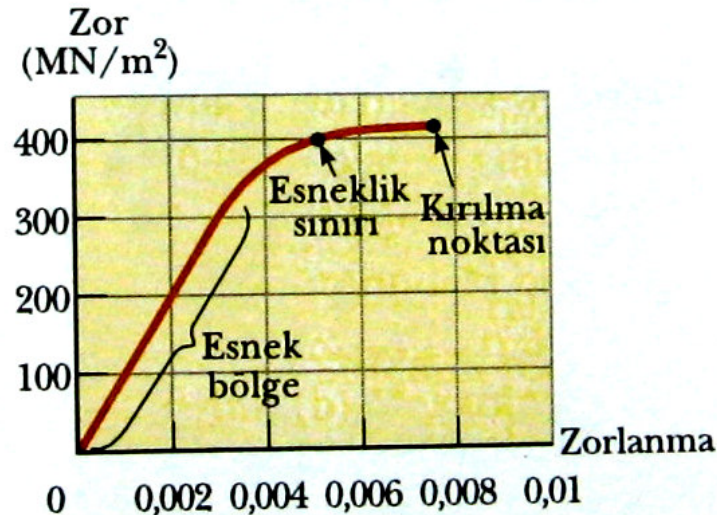
- Kesit alanı A ve L_i uzunluğundaki bir çubuk üzerine F dış kuvveti uygulandığında, çubuğun içindeki iç kuvvetler uzunluk değişimine karşı koymaya çalışır.
- Denge durumunda, çubuğun L_i 'den daha büyük bir L_{son} uzunluğuna ulaşmış ve dış kuvvet, iç kuvvetler tarafından tam olarak dengelenmiştir.
- Dış kuvvetin F büyüklüğünün, çubuğun A kesit alanına oranı “gerilme zoru” olarak tanımlanır. Gerilme zorlaması çubuğun uzunluğundaki ΔL değişiminin, çubuğun ilk uzunluğu olan L_i 'a oranı olarak tanımlanır.

$$Y = \frac{\text{gerilme zoru}}{\text{gerilme zorlanması}} = \frac{F / A}{\Delta L / L_i}$$

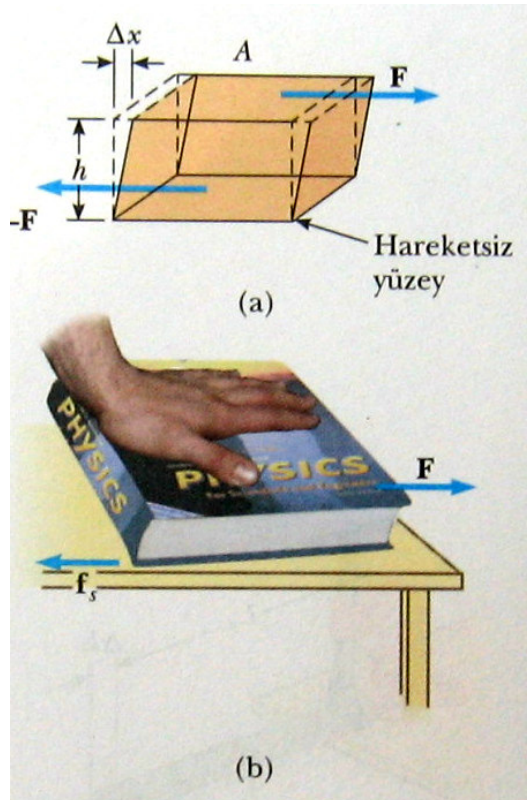
Young Modülü

Cisim	Young Modülü (N/m ²)	Kesme Modülü (N/m ²)	Hacım (Bulk) Modülü (N/m ²)
Aluminyum	7×10^{10}	$2,5 \times 10^{10}$	7×10^{10}
Prinç	$9,1 \times 10^{10}$	$3,5 \times 10^{10}$	$6,1 \times 10^{10}$
Bakır	11×10^{10}	$4,2 \times 10^{10}$	14×10^{10}
Çelik	20×10^{10}	$8,4 \times 10^{10}$	16×10^{10}
Tungsten	35×10^{10}	14×10^{10}	20×10^{10}
Cam	$6,5 - 7,8 \times 10^{10}$	$2,6 - 3,2 \times 10^{10}$	$5 - 5,5 \times 10^{10}$
Kuartz	$5,6 \times 10^{10}$	$2,6 \times 10^{10}$	$2,7 \times 10^{10}$
Su	—	—	$0,21 \times 10^{10}$
Cıva	—	—	$2,8 \times 10^{10}$

Kesme Modülü

Cismin bir yüzü sürtünme kuvveti tarafından sabit bir konumda tutulurken, öteki yüzüne, yüzeye teğet bit F kuvveti uygulandığında ortaya çıkan bozulmaya “kesme zoru” denir.

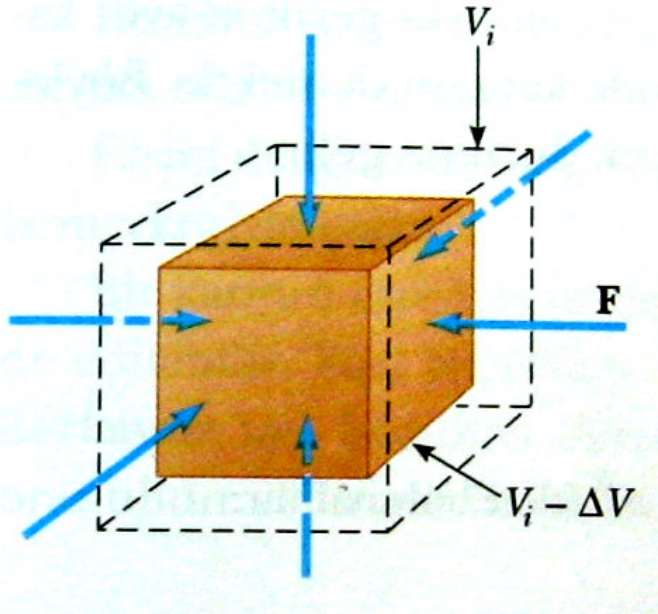

$$S = \frac{\text{kesme zoru}}{\text{kesme zorlanması}} = \frac{F / A}{\Delta x / h}$$

Bulk Modülü

Bulk modülü düzenli bir şekilde sıkıştırılan bir cismin buna karşı koyma özelliğine denir.

$$B \equiv \frac{\text{Hacim zoru}}{\text{Hacim zorlanması}} = -\frac{F / A}{\Delta V / V_i} = -\frac{\Delta P}{\Delta V / V_i}$$

Örnek

Sahne de sallanan bir göstericiyi taşımakta kullanılan halattaki gerilim 940 N 'dur. Eğer halatın bu şartlar altında $0,5 \text{ cm}$ 'den daha fazla uzamasını istersek, 10 m uzunluğundaki çelik telin çapı ne olmalıdır?

Örnek

Katı pirinçten bir küre başlangıçta havayla çevrilidir ve üzerine etki eden hava basıncı $1 \times 10^5 \text{ N/m}^2$ 'dir (normal atmosfer Basıncı). Havada $0,5 \text{ m}^3$ hacmindeki içi dolu kurşun bir küre okyanusta suyun basıncının $2 \times 10^7 \text{ N/m}^2$ olduğu derinliğe indiriliyor. Kürenin hacmindeki değişimi bulunuz.

Özet

➤ Katı bir cisim, ancak üzerine etki eden bileşke dış kuvvet sıfır ve üzerindeki bileşke dış tork herhangi bir eksene göre sıfır olduğunda dengededir.

$$\sum F = 0 \quad \sum \tau = 0$$

➤ Bir cisim üzerine etki eden yerçekimi kuvveti, ağırlık merkezi olarak adlandırılan tek bir noktaya etki eden bir kuvvet olarak düşünülebilir. Cisim düzgün bir yer çekimi alanı içindeyse bu cismin ağırlık merkezi ile kütle merkezi çakışır.

➤ Bir katının esneklik özellikleri zor ve zorlanma kavramları ile ifade edilir. Zor, bozulmayı meydana getiren kuvvetle orantılıdır, zorlanma ise bozulma derecesinin bir ölçütüdür.

$$\text{Esneklik Modülü} = \frac{\text{Zor}}{\text{Zorlanma}}$$

➤ Yaygın olarak üç değişik bozulma şekli vardır: 1) Yük altındaki bir cismin uzamaya karşı gösterdiği direnç (Young Modülü, Y), 2) Katıdaki atomik düzlemlerin birbiri üzerinde kaymasına karşı, katının gösterdiği direnç (Kesme Modülü, S), 3) Bir katının (veya sıvının) hacim değişimine karşı gösterdiği direnç (Bulk Modülü, B)

